

dors de cases ruïnoses i altres que no poden ser habitades, com també de patis del tot rònecs i derruïts, de la jurisdicció ducal, «dins spay de trenta dies, agen de traure de perill e de major roïna dites cases, y dins altres trenta dies obrar aquelles o almenys obrar de tal manera que sien de fet habitables e prosseguir dites obres de aquí avant». Altrament, passat dit termini, la Cort procedirà a establir a altres dites cases i patis.

El zel dels cònsols i dels regidors que vetllen per l'embelliment de la ciutat i el bé comú queda rellevat pels manaments que fan de derrocar obres fetes sense llur permís; per la denegació dels recursos interposats contra obres realitzades, que reconeixen contribuir a aquest embelliment, i pels molts procediments en aquest sentit que registra l'Arxiu Municipal. Al llarg dels segles XVII i XVIII Solsona, amb la urbanització noble i senyorial aconseguida i amb les construccions de la segona meitat del segle XVIII, queda transformada en una ciutat que mereixerà el títol de «Reina de la muntanya». Per causa de les guerres i desordres del segle passat serà, per a Pérez Galdós, «la ciudad màs fea del mundo».

— VI —

Els noms dels carrers i places

LA IMPOSICIÓ DELS NOMS DELS SANTES

En l'ambient d'eufòria i entusiasme provocat per l'elecció de Solsona com a capital del nou bisbat que portava el seu nom, per la promoció de la seva església a la categoria de catedral i de la vila a la de ciutat, sorgí la idea d'imposar als seus carrers i places noms de sants, la festa dels quals se celebrés a l'estiu. Fou l'any 1604.

Per què sants d'estiu precisament? Perquè així els veïns dels carrers podrien celebrar la seva festa amb més intensitat i comodat: proveir-se de barballó, sajudida, timons i altres herbes aromàtiques del bosc per encatificar llurs respectius carrers, sense descurar —detall significatiu— posar-ne també a l'entrada del palau episcopal; i després d'haver rendit culte al sant, en la missa celebrada en honor seu al matí, les famílies poguessin trobar-se, a la tarda, a berenar a la Mare de la Font, en un acte de germanor.

ELS MACIPS

És molt probable que dati d'aleshores la institució dels macips, que, del mot llatí *mancipatus*, significa, encarregat, responsable, vinculat. Els macips, que van succeint-se cada any per l'ordre de les cases, són, efectivament, aquells que queden encarregats de l'organització de la festa: barballó, banderetes, enramar el sant, fer celebrar la missa i, de vegades, realitzar algun acte extraordinari, que fàcilment suscita l'emulació dels altres carrers.

L'encert i l'eficàcia d'aquesta institució, que comporta el sentit d'una pastoral tan ben adaptada a l'època, queda rellevat per la seva perduració. Han passat 275 anys i les festes dels carrers, organitzades pels seus macips, encara avui es manifesten plenes de vida, després d'haver superat anys de silenci absolut, imposat per l'esperit persecutori de la religió.

ELS NOMS ANTICS

A excepció de molt pocs, com el del Castell i el de les Llices, tots els altres carrers tenien antigament el nom d'alguna persona o família que hi vivia i que s'havia fet popular, no necessàriament per tenir un prestigi social rellevant. El mateix podem dir de les places, com dels portals oberts a les muralles, com ja hem pogut observar. Al cap d'uns anys de la mort de la persona o família que havia donat nom a un carrer, ja ningú no la recordava i en sorgia una altra que la substituïa en la seva popularitat. Potser l'única excepció a aquests canvis de noms la constitueixen els carrers de Llobera i de Mirabalda. El primer, pel prestigi de la casa dels Llobera, mercaders, que lligà el seu nom amb l'hospital que havia de perpetuar-lo, esdevingut col·legi dels Dominics i Universitat literària; i el segon, per no haver-se-li imposat cap nom de sant (advertim que el nom de «Girabaldes» és una corrupció del de «Mirabalda»). És curiós el cas del carrer del Bou, que, malgrat haver-se dit «d'En Besora» durant més de mig segle, ha perdurat amb el mateix nom, tot passant a la categoria d'aquella que, com el del Castell i el de Llobera, han persistit, malgrat haver-se'ls imposat noms de sants, en el parlar del poble.

Per tal de satisfer la curiositat dels veïns de Solsona hem pogut identificar, no sense dificultat, els noms dels carrers que segueixen, bo i servint-nos del manuscrit núm. 5 de l'Arxiu Capi-

tular, del segle XIV, de manuals de notaris del segle XVI, i de capbreus posteriors. Aquesta investigació ens permet, a més, de poder confeccionar el pla urbanístic de Solsona després de la construcció de les segones muralles.

ZONA DE LLEVANT

Plaça de l'Església. — No ha canviat mai de nom.

Carrer del Pont. — L'any 1372, *d'Olivelles*; 1550, *de N'Olivelles*; 1575, *de l'Església*; segle XVII, *de Sant Miquel*. En una de les recolzades d'aquest carrer, abans de la seva reforma, hi havia el carrer *d'En Calís*.

Carreró que va del portal del Pont als Dominics. — L'any 1550, *carrer que va del portal de l'Església a l'Estudi o a l'Hospital d'En Llobera*; també, *carreró que va del portal de N'Olivelles al portal d'En Vandelord*. Probablement era en aquest carrer on hi havia la «presoneria». L'any 1441 apareix el carrer *de la Presoneria*.

El tros d'aquest carrer corresponent a sota del de Sant Ignasi, l'any 1439, *carrer de sots lo forn i també dessús lo forn*.

Devallada que va des del carrer anterior fins a la carretera.

— Any 1411, *carrer d'En Valldelord*, que donava a la *Placeta del Portal d'En Valldelord*, avui desaparegut. En aquest indret, ço és, a prop de l'Hospital d'En Llobera, hi havia el carrer *d'En Martell*.

Carrer paral·lel a la muralla, que va a la plaça de Sta. Llúcia. — 1550, *carrer de Sant Antoni*, i també *Carrer d'En Tarrida*.

Plaça de Santa Llúcia. — 1774 *Plaça de Sta. Llúcia*, antes dita *d'En Valldelord*.

Carrers de Sant Miquel de baix, S. Ignasi i S. Llorenç. — Des del segle XIV *Carrer del Forn*, per estar situat el primer i únic forn de la vila, durant molts anys, en la segona o tercera casa del carrer de Sant Ignasi, cantó de llevant; 1600, *Carrer de la Seu*, per haver estat promoguda a Catedral l'església de Santa Maria.

Travessies del carrer del Forn

Primera, al començar el carrer de Sant Ignasi. — 1550, *carrer que devalla del carrer del Forn a l'Estudi*.

Segona, que tenia un cobert i recolzada. — 1550, *carrer d'En Vilaró*.

Tercera. — 1550, *carrer de la Regata*.

Quarta. — 1774, *carrer que devalla del carrer del Forn a la plaça de Santa Llúcia*.

L'any 1499 és registrada una casa al carrer del forn, que afronta amb el *carrer que es va a la Tertena*, no identificat.

ZONES DE MIGDIA I DE PONENT

Plaça del Palau Episcopal. — No existia. Entre horts, cases i corrals, hi havia dos carrers: el de *la Pilota* com ja ha estat dit, i un altre, anomenat *dels Casals* (1550), que convergia amb el primer, a l'indret del capdavall de la davallada de la plaça Major i donava a la plaça del Monestir, ocupada vui pel cos del palau que mira a la ciutat.

Plaça Major. — 1378, *Plaça d'En Prestador*; 1444, *Plaça Major*. L'any 1439 trobem el *carrer de prop de la plaça*, que en 1444 és dit *del sol de la Plaça Major* i en 1591, *de la Plaça Major*, que comunicava la plaça amb el carrer de la Pilota.

Carrer de Llobera. — No ha canviat de nom, almenys des del 1412. L'any 1372 trobem el *carrer d'En Ramon de Josa* i més tard *carrer d'En Josa*, que judiquem era el nom que es donava al carrer de Llobera des de la plaça Major fins a la primera travessia, ço és el tros que té per patró sant Serapi. La casa noble dels Josa era la de sobre els porxos de la plaça Major, que dona al carrer de Llobera.³² El 9 de febrer del 1188 l'Ajuntament acordà aprovar el pla, presentat per Joan Ros Santmiquel, per a la construcció d'una casa sobre el pati de Pere Moles, donant-se el permís per edificar el cos sortint en el mur i sobre l'hort annex al solar. Es tracta del *Centre catòlic*, autoritzant-se, per primera vegada, de construir l'escenari sobre el fossat del Vall. El 8 de novembre del mateix any acorda

«convertir en plaza pública los patios donde estaba situado el antiguo "Hospitalet"; [i el 22 del mateix mes] convertir en plaza los patios situados en la calle de San Pedro y Llobera, en la cual se plantarán árboles para adorno y saneamiento de aquellos terrenos llenos de escombros».

32. Al racó que feia aquesta casa amb el carrer de Llobera hi havia, al segle XVII, un cobert amb una capelleta dedicada a sant Serapi.

Plaça de Sant Pere. — Estava ocupada, mitjançant la travessia, anomenada *carrer de l'Hospital*, per l'hospital dels pobres, situat al cantó de ponent. La placeta que quedava se'n deia, abans del segle XVII, *Plaça del Partit*.

Carrer que va del carrer de Llobera a la plaça de Sant Isidre. — *Carrer de la regata de la Font del Castell*.

Travessia de les escales i recolzades. — Abans del segle XVII, *Carrer dels Jueus*.

Plaça de Sant Isidre. — 1600, *Plaça del Castell* i també *de la Font del Castell*.

ZONA CENTRAL

Carrer del Castell. — No ha canviat mai de nom. Anava des del portal del Castell fins la plaça Major.

Travessies

Primera, del portal del Castell a la plaça de S. Isidre. — 1600 *Carrer de la plaça del Castell*.

Segona, del carrer del Castell a la mateixa plaça. — No té nom.

Tercera, a la plaça de Sant Pere. — Donava a la *Plaça d'En Marçol* (1604), abans dita de *l'Escudelleria*. Aquesta plaça tenia accés a la de Sant Isidre, o del Castell, pel carrer avui encara existent, al que donava el «carrer dels jueus» predit. Hi havia, demés, paral·lel al carrer del Castell, el *carrer d'En Marçol* (1524), al que donava un corral, al lloc dit *Setís*, a prop de *l'Hospital dels pobres*, que afrontava amb el *carrer travesser del carrer de Llobera al Bordell, ad lupanarium sive Bordel* (1515). L'any 1604 és anomenat *carrer d'En Marçol, ara de Sant Pere*.

Quarta travessia, davant la Casa de la Ciutat. — 1602 *Carrer de Mirabalda*, en el que hi ha la *trencada d'en Marçol*, ço és el predit carrer d'aquest nom.

Quinta. — 1499 *Carrer de la Torra*, per donar davant de la torre «de les hores», i més tard «casa de les hores».

Sexta, *carrer de Sant Josep*. — 1396, *Carrer d'En Vila*; 1499, *Carrer d'En Garamoix*.

Carrer del Fesolet. — 1590, *Carrer de la Saboneria.*

Carrer de Sant Miquel. — 1444, *Carrer de la Font*; 1550, *carrer que devalla de la plaça de la vila a la de la Església.*

Plaça de Sant Joan. — 1474, *Plaça de la Font*; 1528, *Plaça de la Figuera* i també, *de la Font Major.* Creiem ser aquesta la que alguna vegada és dita *Plaça de l'abeurador.* Mentre aquesta plaça era de la jurisdicció del Castell, llevat d'alguna casa, la font de la plaça de l'Església ho era de la del Monestir. Aquest detall, que la documentació no sol callar-se mai, és el que ens ha indicat que «el carrer de la Font no podia identificar-se amb cap dels que menen a la Plaça de Sant Joan, sinó a la Font de l'Església, ço és el de Sant Miquel.

Carrer de les Terceries. — 1469, *de la Terceria,* que era el nom que es donava a la carnisseria, establiment per vendre carn. Hi havia la terceria del crestó, o de gallines i pollastres, la del «moltó», i altres. Eren arrendades pels cònsols i constituïen un ingrés, no menyspreable, per a la ciutat. Incloïa també el *carrer de Sant Cristòfor.*

Carrer del Bou. — 1550, *del Bou*; 1600, *d'En Besora.* És curiós que ni aquest Besora, ni la Mare de Déu del Roser, que li fou donada per patrona, no poguessin substituir el nom primitiu, que continua encara avui.

Plaça de Sant Nicolau. — Segle XVI, *de la llana.*

Plaça de Sant Salvador. — 1574, *Placeta d'En Morros.*

Carrer de la Regata. — 1532, *Carrer de la Regata,* per la que hi havia, oberta al mig del carrer, conduint l'aigua sobrera de la Font Major a la Ribera, regant els horts existents a prop de les muralles. El mateix s'esdevenia amb l'aigua sobrera de les altres dues fonts que tenien també la seva regata, oberta al mig del carrer corresponent. El «carrer de la Regata» perdia aquest nom en arribar a l'edifici dels Dominics.

Carrer de Sant Miquel Xic. — 1774, igual.

Carrer de Sant Roc. — 1542, *Carrer Nou.* Continuà anomenant-se així, tant en el parlar del poble com en la documentació, fins a finals del segle XVIII. 1774 es diu *de Sant Roc* i *antes carrer Nou.* La persistència d'aquesta denominació ens mou a creure que deuriem ser molt poques les cases, potser només una, la «Casa de la Mare de Déu», que hi havia edificades amb accés o portal obert

al carrer, predominant-hi els horts i els corrals. N'és un indicatiu la descripció, que ens fa el llibre d'òbits de la Parròquia, de la «processó o ronda» que va seguir-se en l'enterrament del darrer abat de Solsona, Pau Pla, el 16 de gener de 1590.

«Eixint del fossar per la plaça amunt [la Plaça Major], fins al cantó d'En Bòria [Carrer de la Mare de Déu], i se passà davant la carnegeria del crestó, vulgarment dit la Terçeria, i baixant a la plaça d'En Morros i eixint al cantó i cubert de Puyt, tirant per lo carrer del Forn, al revés, fins a la porta de la iglésia.»

La ronda no segueix endavant pel carrer Nou, fent el retorn al llarg del carrer del Forn, tot ell de la jurisdicció abacial, per causa de la deficient urbanització d'aquell carrer, batejat uns quinze anys després amb el nom de Sant Llorenç.

ZONA DE TRAMUNTANA

Carrer de Sant Pau. — 1412, *Carrer de Clerà*; 1550, *Carrer de Clerà*, *alias dels Jueus*, també, *abans, dels Jueus*. Efectivament, els jueus que hi havia a Solsona estaven establerts en aquest carrer, en el que hi tenien la sinagoga o escola. Considerem que fou per aquest motiu que se'l batejà amb el nom de Sant Pau.

EL CARRER DE LES LLICES

El nom d'aquest carrer, que sortosament ha perdurat fins avui, mereix un estudi a part.

Llices és la forma plural del mot «llica», que significa el lloc o camp clos en el que s'hi celebraven les justes i els torneigs. Aquest lloc, cal situar-lo entre les cases que donaven al carrer dels Jueus o de Sant Pau per un cantó, i per l'altre, amb la muralla, l'ample pas de la qual existent a l'alçària dels merlets, oferia una excellent tribuna als espectadors dels jocs. L'extrem de la llica pel cantó de llevant cal situar-lo a la que se'n deia la *Plaça de la Camorra* (1774), existent en l'actual Plaça de Sant Roc i en la línia, més o menys, del carrer de Sant Miquel Xic.

Al manual del notari Guillem Martí, hi trobem la notícia d'un contracte, estipulat pels còsols, pel termini de dos anys, amb Jaume Borrech, músic, veí de Solsona i Pere Macià, fill de Lleida, per tocar

«xalamia i cornamussa en totes les festes anyals i en tots els dies festius assenyalats, i també en temps de noces, de fires, hosts i cavalcades»,

rebut en paga, cada any, set canes de pany de llana de «color suficient». Els músics es reserven el dret de poder marxar on els lloquin per tocar, a excepció dels dies que han de fer-ho a Solsona. Aquest contracte, signat el 28 de febrer de 1376, fou cancel·lat, sense que se'ns diguin els motius. Mes l'any següent, el 14 de desembre, se n'estipula un altre amb Ramon Mathey, trompeter, sabater d'ofici, per part dels cònsols de les dues jurisdiccions i per cinc anys, per tocar en les mateixes ocasions de noces, fires, hosts i cavalcades, afegint-hi «com és costum en la vila». Han de donar-li dos florins d'or d'Aragó i, per Sant Joan i Nadal, els vestits complets d'acord amb el costum establert en aquesta vila per als trompeters. Aquesta vegada el contracte fou acomplert.

Els «temps d'hosts i cavalcades» en els que havien de tocar els músics o el trompeter, equivalen, en aquest cas, als temps de justes i de torneigs.

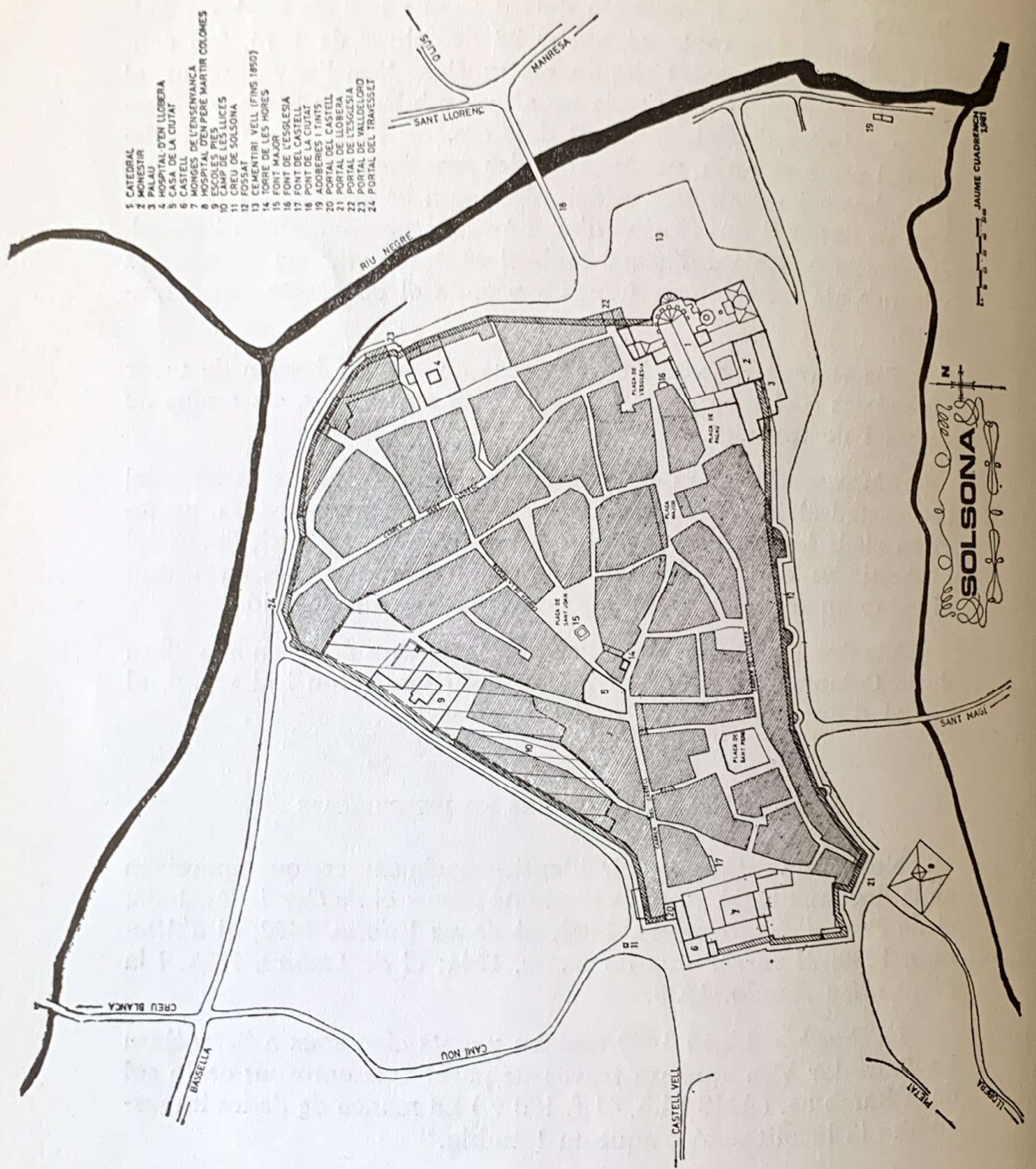
Els vescomtes de Cardona, que havien instaurat a la villa del seu castell el joc de «còrrer de bou», que encara perdura, preferiren el de les justes i torneigs per a Solsona. La jurisdicció del Monestir va contribuir a la instauració d'aquests jocs prestant el camp on se celebraven, que era de la seva jurisdicció.

Els dos carrers, de Sant Pau i de les Llices, donaven a la Plaça de la Camorra, i acaben el primer, al carrer Nou i el segon, al portal d'En Cavarroques o del Travesset.

NOMS DE CARRERS NO IDENTIFICATS

No ens ha estat possible identificar els carrers que apareixen en la documentació amb els següents noms: el *de Cortielles*, 1408; el *de Pere d'En Bringues*, 1408; el *de na Vilona*, 1422; el *d'Alteracs*, 1430; *el carrer que no passa*, 1641; el *de Ladurs*, 1655; i la *Plaça d'En Rando*, 1538.

La Rambla. L'any 1459 trobem pagats cinc sous a Serraclara i a Salvador Vila «per un través de paret avie entornat en lo sol de la Rambla». (AMS Llib. 41 f. 190 v.) La manca de dades impossibilita la localització d'aquesta Rambla.

Solsona fins al segle XIX, reclosa dins de les muralles.